

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-69-1>
УДК 338.486.2:339.9.012

Бігус М.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський інститут економіки і туризму

Гальків Л.І.

доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»

Добушовський П.А.

студент,
Львівський інститут економіки і туризму

Bihus Mariana, Dobushovskyi Petro

Lviv Institute of Economy and Tourism

Halkiv Liubov

Lviv Polytechnic National University

ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС ПІД ВПЛИВОМ СУЧАСНИХ ЗМІН, ЗУМОВЛЕНИХ СВІТОВИМИ ВИКЛИКАМИ

TOURIST BUSINESS UNDER THE INFLUENCE OF MODERN CHANGES DUE TO GLOBAL CHALLENGES.

У статті розглянуто стан внутрішнього та міжнародного туристичного бізнесу під впливом змін, зумовлених сучасними світовими викликами. Здійснено аналіз міжнародних туристичних подорожей, який показав втрату практично третини доходів. На основі здійсненого аналізу визначено низку наявних проблем у внутрішньому та міжнародному туристичному бізнесі, які посилюються сучасними викликами. Однак світова практика показує, що навіть під впливом сучасних викликів на фоні глобальних проблем туризм залишається надійним джерелом надходжень до бюджетів країн. Також розглянуто програми відновлення туристичного бізнесу на прикладі м. Львова, м. Запоріжжя та низки країн світу, а також конкретизовано заходи (податкові канікули, кредитні гарантії, державні позики та субсидії), які формують основу відновлення та розвитку міжнародного туризму.

Ключові слова: міжнародний туристичний бізнес, туристичні підприємства, світові виклики, зовнішньоекономічна діяльність, коронавірусна криза, програми відновлення туризму.

В статье рассмотрено состояние внутреннего и международного туристического бизнеса под влиянием изменений, обусловленных современными мировыми вызовами. Осуществлен анализ международных туристических путешествий, который показал потерю практически трети доходов. На основе проведенного анализа определен ряд существующих проблем во внутреннем и международном туристическом бизнесе, которые усугубились современными вызовами. Однако мировая практика показывает, что даже под влиянием современных вызовов на фоне глобальных проблем туризм остается надежным источником поступлений в бюджеты стран. Также рассмотрены программы восстановления туристического бизнеса на примере г. Львова, г. Запорожья и ряда стран мира, а также конкретизированы мероприятия (налоговые каникулы, кредитные гарантии, государственные займы и субсидии), которые формируют основу восстановления и развития международного туризма.

Ключевые слова: международный туристический бизнес, туристические предприятия, мировые вызовы, внешнеэкономическая деятельность, коронавирусный кризис, программы восстановления туризма.

The article considers the state of domestic and international tourism business under the influence of changes caused by modern world challenges. An analysis of international tourist travel, which showed a loss of almost a third of income. Based on the analysis, a number of existing problems in domestic and international tourism business were identified, including the practical absence or inefficiency of accounting services, protection and advertising of tourist services, tourism business development programs, and, most importantly, systematic training. However, world practice shows that even under the influence of modern challenges, against the background of global problems, tourism remains a reliable source of revenue to national budgets. The programs of restoration and development of domestic tourist business on the example of Lviv, which consists of five stages, the implementation period of May-December 2020 are also considered. The essence of the program is the primary restoration of domestic tourism, after which it is proposed to develop inter-

national tourism. The second program was considered on the example of Zaporozhye, which consists of three stages, the implementation of which is the same, May – December 2020, but has a slightly different nature, mainly aimed at promoting industrial, gastronomic and ecological tourism, as well as digitalization tourist services. The programs of a number of countries, the United States, France, Germany, Great Britain, Turkey, Croatia, and others are also considered. The success of these programs is possible if the spread of diseases is reduced and government bans, including international ones, are reduced in connection with the COVID-19 pandemic. The basis of programs for the restoration and development of international tourism, both in the world and in Ukraine are the following measures: tax holidays, credit guarantees, government loans and subsidies. In general, monitoring of existing programs showed that countries responded quickly to the need to minimize the effects of the pandemic, as the pandemic continues its negative impact and threatens to have significant negative consequences for the dynamics of international travel.

Key words: *international tourist business, tourist enterprises, world challenges, foreign economic activity, coronavirus crisis, tourism restoration programs.*

Постановка проблеми. Міжнародний туристичний бізнес сьогодні можна вважати найбільш постражданим від змін, пов'язаних із розповсюдженням пандемії COVID-19. У 2020 році, за оцінками експертів, міжнародний туристичний бізнес втратив практично третину доходів порівняно з 2019 роком (близько 300–450 млрд дол. США). В Україні ж показник втрат від зниження експорту та імпорту туристичних послуг сягає близько 1,5 млрд дол. США.

Тому в сучасних умовах розвитку туристичного бізнесу, що зумовлені розповсюдженням пандемії COVID-19, важливим фактором стратегічного розвитку туризму може стати їхня зовнішньоекономічна діяльність на всіх рівнях, яка спроможна забезпечувати їхню конкурентоспроможність.

Така постановка наукової проблеми дає змогу констатувати доцільність економічних досліджень, орієнтованих на розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо відновлення та розвитку міжнародного туристичного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи стану та розвитку міжнародного туристичного бізнесу протягом останніх років усе частіше можна побачити у працях багатьох науковців. Так, питання відновлення та розвитку міжнародного туристичного бізнесу закладені у працях таких учених, як К.В. Антонюк, А.А. Бокань, М.Г. Бойко, С.Є. Манохіна, М.П. Мальська, Т.В. Момонт, Є.В. Єреміна, І.В. Саух, В.І. Ткачук та інші. Однак сучасні зміни, зумовлені світовими викликами, вимагають поглибленого аналізу та подальших наукових і практичних досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення впливу сучасних світових викликів на відновлення та розвиток внутрішнього та міжнародного туристичного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Всесвітньої туристичної організації ООН, через пандемію COVID-19 світові туристичні потоки у 2020 році зменшаться орієнтовно на 20–30%. Особливо важка ситуація у туристичній індустрії складається у таких європейських країнах, як Хорватія, Албанія, Чорногорія, Греція, Іспанія, Італія та інші, оскільки 10–20% ВВП країн становить туристична галузь. Така ситуація зумовлена світовою коронавірусною кризою, яка змушує уряди країн закривати кордони перед світовими подорожами. Зменшення світових подорожей веде до банкрутства туристич-

них підприємств у всьому світі і, як наслідок, зменшення їх конкуренції.

Всесвітня туристична організація (ЮНВТО) у 2019 році зареєструвала 1,5 млрд міжнародних туристичних подорожей та прогнозує зростання на 4% у 2020 році (рис. 1). Попри важку, непередбачувану епідеміологічну ситуацію у всьому світі можна стверджувати, що туристична індустрія має важливе значення для національної економіки кожної країни. Однак і вимагає професіоналізму на всіх рівнях управління, оскільки основною метою є найкраще використання можливостей, які створює туристична індустрія у всьому світі.

У всіх регіонах світу у 2019 році спостерігалось зростання міжнародного туризму. Однак якщо порівнювати динаміку темпу росту міжнародного туризму за 2016–2019 роки, то відбулося його сповільнення внаслідок глобального економічного та соціального спаду переважно у високорозвинених країнах (рис. 2). Особливо помітно крива реагує на туристичну сезонність, коли у червні-серпні йде стрімке зростання, а у вересні-листопаді – стрімке падіння, і така ситуація спостерігається протягом усього аналізованого періоду. На жаль, подальша тривала боротьба з пандемією COVID-19 може зумовити стрімкий ріст безробіття в цій галузі.

На динаміку змін внутрішніх та міжнародних туристичних подорожей впливає велика кількість невирішених проблем, які посилюються сучасними викликами, серед основних – відсутність певних служб, програм та системи професійної підготовки кадрів (рис. 3), які б виконували певні функції із забезпечення сталого розвитку міжнародного туризму.

Однак, світова практика показує, що навіть під впливом сучасних викликів на фоні глобальних проблем туризм залишається надійним джерелом надходжень до бюджетів країн. Це приводить не тільки до підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, а й до посилення міжнародної конкуренції.

З огляду на затяжний характер сучасних змін, зумовлених пандемією, у структурі внутрішнього та міжнародного туризму, для подолання їх наслідків необхідним є розроблення комплексу стратегічних заходів, що потребують реалізації у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі, які здатні забезпечити збалансування обсягів міжнародних туристичних потоків за участю вітчизняних туристичних підприємств. Окреслений пріоритет повинен ґрунтуватися на засадах стратегії сталого розвитку міжнародного туризму,

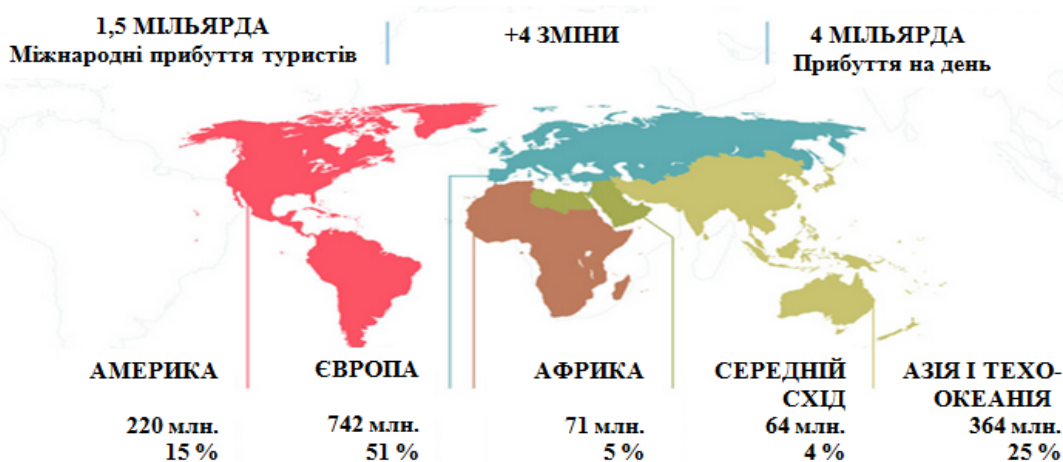

Рис. 1. Міжнародні туристичні подорожі у 2019 р.

Джерело: ВТО

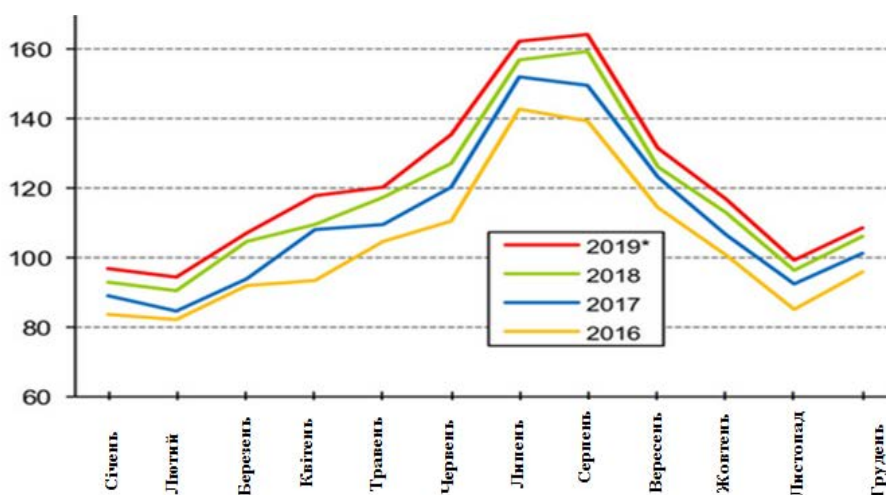

Рис. 2. Динаміка змін міжнародних туристичних подорожей у 2016–2019 рр.

Джерело: ВТО

яка б забезпечувала стратегічну координацію діяльності туризму з іншими галузями економіки та формувала високу якість туристичних послуг.

Сьогодні практично кожен обласний центр країни розробив свою програму відновлення туристичного бізнесу після коронавірусної кризи. Так, для прикладу, у м. Львові спеціалістами в галузі туризму розроблена програма, що складається з п'яти етапів (табл. 1).

Ця програма розроблена в досить короткий період і врахувала той факт, що в галузі туризму зайнято багато малого та середнього бізнесу регіону. Також у м. Львові у пік сезонності в цій сфері працює близько 15–20% населення, що, відповідно, дає можливість сплачувати податки до місцевого бюджету. Практично всі етапи програми досі виконуються згідно із зазначеними термінами та вказаним змістом.

Деяко інший характер має програма виведення туристичного бізнесу м. Запоріжжя з посткарантинної кризи. Програма більшою мірою спрямована на про-

сування індустріального, гастрономічного та екологічного туризму, а також діджиталізацію туристичних послуг (табл. 2).

Успішна реалізація цих програм можлива у разі зменшення динаміки поширення кількості захворювань та послаблення запроваджених у зв'язку з пандемією COVID-19 урядових заборон, в тому числі міжнародних.

У світі немає країни, яку б не зачепила пандемія коронавірусу, всі зусилля урядів спрямовані на протидію їй. Так, у США ще у березні був сформований пакет законодавчих ініціатив щодо підтримки економіки в умовах кризи. Розмір виділеної допомоги становив понад 2,2 трлн дол., які спрямовані на підтримку системи охорони здоров'я, стабілізацію економічної та фінансової ситуації, підтримку малого бізнесу та забезпечення соціальної допомоги населенню [3].

Уряд Франції реалізує програму економічних заходів на суму 300 млрд євро. Німеччина спрямовуватиме економічні зусилля на фінансову підтримку підприєм-

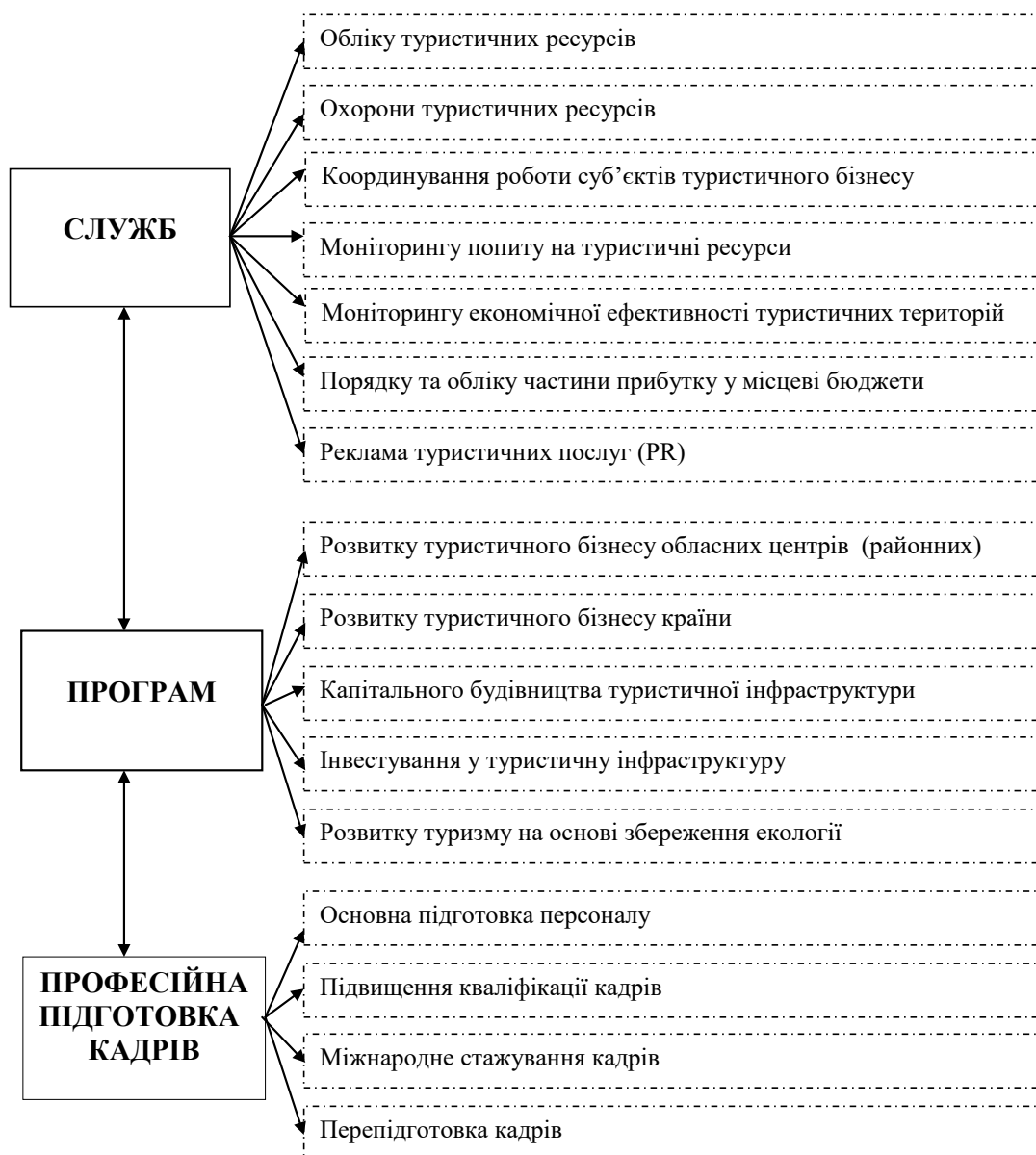

Рис. 3. Проблеми розвитку внутрішнього та міжнародного туристичного бізнесу

ствам, які постраждали від пандемії, розмір державних позик сягає близько 460 млрд євро. Фінансова підтримка бізнесу Великобританії становить близько 330 млрд фунтів стерлінгів (близько 15% ВВП країни).

Туреччина, Таїланд, Туніс, Хорватія, Італія, Болгарія та низка інших країн, у яких міжнародний туризм має важливе економічне значення, також реалізують поетапні програми виходу туристичного бізнесу з посткарантинного періоду. В основу програм закладено стратегічно важливі для відновлення та розвитку міжнародного туризму питання, а саме:

- звільнення від оплати спрощеного податку малих та середніх підприємств;
- введення в дію мораторію на виплату кредитів підприємствами;
- до кінця 2020 року відміна туристичного збору;

- на програми відновлення та розвитку бізнесу у сфері туризму з бюджету країн виділяються значні кошти;
- надання можливості продовження термінів дії грантових договорів тощо.

Загалом можна сказати, що країни досить швидко відреагували на необхідність мінімізації наслідків пандемії, принципи яких досить прості: перший – доступні кредити для підприємств, другий – відтермінування сплати боргових та податкових зобов'язань. Високорозвинені країни орієнтуються більшою мірою на доступні кредити, а менш розвинені країни та країни, що розвиваються, – на відтермінування сплати кредитів. Тобто здебільшого всі заходи формуються на основі податкових канікул, кредитних гарантій, державних позик та субсидій.

Висновок. Отже, проаналізувавши деякі аспекти відновлення та розвитку міжнародного туристичного

Таблиця 1

Програма відновлення туристичного бізнесу м. Львова з коронавірусної кризи на 2020 р.

Етап	Термін	Сутність програми
I етап	Травень 2020 р.	– часткове відкриття закладів туристичної інфраструктури (готелі, заклади громадського харчування); – розроблення та запровадження нових протоколів у індустрії гостинності (готелі, ресторани, кав'ярні, екскурсії, туристична діяльність, проведення подій); – часткове відкриття закладів культури за окремим протоколом (музеї); – запуск промоційних пакетів – для відвідувачів Львова.
II етап	Червень 2020 р.	– відновлення планового внутрішнього туризму; – з погляду гостей, ключовою стане безпека подорожей та цінова політика; – з погляду малого та середнього бізнесу, робота в нових умовах – нові протоколи (у закладах розміщення, закладах громадського харчування тощо); – запуск національної промокампанії – акцент на безпеку відвідування; – запуск організованої екскурсійної діяльності; – пілотний запуск публічних подій під відкритим небом з обмеженою кількістю людей (за умови дотримання окремого протоколу).
III етап	Липень – серпень 2020 р.	– поступове відкриття міжнародного авіасполучення до Львова; – відкриття додаткових закладів для відвідування (центри дозволя, установи культури); – промокампанія відновлення та розвитку ділового туризму (пакет супроводу конференцій від Конференц-бюро).
IV етап	Вересень – жовтень 2020 р.	– можливість проведення з дотриманням окремого протоколу подій з обмеженою кількістю людей; – розвиток можливості групових організованих подорожей.
V етап	Листопад – грудень 2020 р.	– розвиток групового організованого туризму; – дотримання нових протоколів та нових стандартів стане новою звичною практикою функціонування закладів сфери послуг та установ; – відновлення міжнародного туризму.

Джерело: [1]

Таблиця 2

Програма відновлення туристичного бізнесу м. Запоріжжя з коронавірусної кризи а 2020 р.

Етап	Термін	Цільова аудиторія	Сутність програми
I етап	Травень – червень 2020 р.	Гості із Запорізького регіону та екскурсанти	– згуртування туристичного активу з метою виходу з туристичної кризи; – посилення та систематизація рекламної кампанії щодо промоції внутрішнього туризму; – розроблення та запровадження протоколів в індустрії гостинності (готелі, ресторани, кав'ярні, екскурсії, туристична діяльність, проведення подій) відповідно до рекомендацій Міністерства охорони здоров'я; – часткове відкриття закладів туристичної інфраструктури (готелі, заклади громадського харчування) відповідно до рекомендацій Кабінету Міністрів та Міністерства охорони здоров'я; – відкриття закладів культури та музеїв з дотриманням рекомендацій Міністерства охорони здоров'я; – акценти на промоцію індустріального туризму, гастротуризму, екотуризму та пропаганду здорового способу життя; – перехід на діджиталізацію послуг; – встановлення інформаційних сенсорних кіосків; – розроблення екскурсійних програм для малочисельної аудиторії та у форматі open air; – робота над накопиченням медіапродуктів; – оновлення туристичних продуктів типу «мандрівка одного дня» або «як цікаво провести день у своєму місті» відповідно до рекомендацій Міністерства охорони здоров'я; – промоція міста та дозволя містян у межах міста (з додатковою увагою на літній відпочинок дітей).
II етап	Червень – серпень 2020 р.	Внутрішні туристи з усієї України	– відновлення групових міжміських перевезень та внутрішнього авіасполучення (аеропорт міста Запоріжжя); – офіційне відкриття нового терміналу аеропорту Запоріжжя; – офіційне відкриття філії ТШЦ в аеропорті Запоріжжя; – впровадження нових туристичних продуктів, орієнтованих на кількадечне перебування туристів у місті (Weekend у Запоріжжі); – запровадження розроблених на етапі I нових туристичних продуктів; – національна промокампанія (з акцентом на міста, з якими будуть відкриті прямі перельоти); – промоція ділового туризму.
III етап	Вересень – грудень 2020 р.	Внутрішні туристи та поступове відновлення міжнародного туризму	– відкриття міжнародного авіасполучення; – проведення Днів гостинності з можливістю «живого» спілкування, обговорення та обміну досвідом із дотриманням окремого протоколу; – проведення жіночого форуму з дотриманням окремого протоколу; – розроблення туристичних пакетів, орієнтованих на іноземного туриста (різними мовами); – промокампанія відновлення індустріального та подієвого туризму (різними мовами).

Джерело: [2]

бізнесу в Україні та світі, можна зробити такі висновки. Пандемія продовжує свій негативний вплив і загрожує суттєвими негативними наслідками для динаміки міжнародних туристичних подорожей. Особливо негативний вплив вона має на країни, у яких туризм становить суттєву частку ВВП та охоплює велику частину зайнятого населення.

Кожна країна, в тому числі й Україна, намагається протистояти сучасним викликам у міжнародному

туристичному бізнесі. На цьому етапі відновлення та розвитку міжнародного туристичного бізнесу реалізуються програми з мінімізації втрат від пандемії у всіх секторах економіки. В основу розроблення стратегічно важливих програм на всіх рівнях закладено відновлення ланцюжка вартості туристичного продукту, максимальне використання сучасних технологій, сприяння забезпеченню екологічного розвитку міжнародного туризму та загалом його сталого розвитку.

Список літератури:

1. Засідання координаційної ради : веб-сайт. URL: <https://zaporizhzhia.city/news/zasidanna-koordinacijnoi-radi> (дата звернення: 20.09.2020).
2. Інформація щодо заходів, які вживалися країнами світу для протидії пандемії COVID19 та для подолання негативних соціально-економічних наслідків у період з 23.05 по 29.05 : веб-сайт. URL: <https://orcci.odessa.ua/media/filemanager> (дата звернення: 21.09.2020).
3. Мерія направила 5 етапів виходу культури Львова з карантину : веб-сайт. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/278901-meriia-napratsiuvala-5-etapiv-vykhodu-kultury-lvova-z-karantynu> (дата звернення: 23.09.2020).

References:

1. Coordination Council Meetin [Coordination council meeting]: website. Available at: <https://zaporizhzhia.city/news/zasidanna-koordinacijnoi-radi> (accessed 20.09.2020).
2. Information on the measures taken by the countries of the world to counteract the COVID19 pandemic and to overcome the negative socio-economic consequences in the period from 23.05 to 29.05 [Information on the measures taken by the countries of the world to counteract the COVID19 pandemic and to overcome the negative socio-economic consequences in the period from 23.05 to 29.05]: website. Available at: <https://orcci.odessa.ua/media/filemanager> (accessed 21.09.2020).
3. City Hall has developed 5 stages of quarantine culture of Lviv [City Hall has worked out 5 stages of quarantine of Lviv culture]: website. Available at: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/278901-meriia-napratsiuvala-5-etapiv-vykhodu-kultury-lvova-z-karantynu> (accessed 23.09.2020).